

УДК 657.37

Валерій Ільїн, д.е.н., с.н.с.

(старший науковий співробітник відділу форм господарювання ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ)

Ярослава Дікунова

(магістр, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана)

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В УПРАВЛІННІ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті досліджено та проаналізовано зміст, структуру та особливості формування показників фінансової звітності в сучасних умовах господарювання. Розкрито значення фінансової звітності в управлінні суб'єктами господарювання. Методологічною основою статті стало встановлення відмінних і спільних рис у досліджуваних процесах організації та методики складання, затвердження та подання фінансової звітності. Авторами встановлено, що звітна інформація – це основа для прийняття управлінських рішень як у середині підприємства, так і поза ним. Виявлено, що особливу роль в управлінні підприємством займає саме фінансова звітність, оскільки нею можуть користуватися як внутрішні, так і зовнішні користувачі. Досліджено економічну суть категорії «звітність», яка за планової економіки була системою узагальнених показників обліку і дозволяла робити висновки щодо виконання підприємством плану. Доведено, що фінансова звітність включає п'ять форм, а саме: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал і примітки до річної фінансової звітності. Надано власну класифікацію користувачів фінансової звітності, вимоги до якості звітної інформації та розроблена послідовність формування звітної інформації для користувачів. Доказано, що тільки з дотриманням вимог до фінансової звітності користувачі зможуть отримати всю необхідну інформацію про діяльність і фінансовий стан підприємства. Зроблено висновок, що на сьогодні фінансова звітність для суб'єктів господарювання – це основний засіб комунікації і не останній елемент в інформаційному управлінні.

Ключові слова: фінансова звітність, користувачі фінансової звітності, принципи фінансової звітності, форми фінансової звітності, бухгалтерська звітність, суб'єкти господарювання, управління.

© Ільїн В., Дікунова Я., 2016

Валерий Ильин, д.э.н., с.н.с.

(старший научный сотрудник отдела форм хозяйствования ННЦ «Институт аграрной экономики» НААНУ)

Ярослава Дикунова

(магистр кафедры учета и аудита в управлении АПК, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетмана)

ФИНАНСОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ В УПРАВЛЕНИИ СУБЪЕКТАМИ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

В статье исследовано и проанализировано содержание, структура и особенности формирования показателей финансовой отчетности в современных условиях хозяйствования. Раскрыто значение финансовой отчетности в управлении субъектами хозяйствования. Методологической основой статьи стало установление отличительных и общих черт в исследуемых процессах организации и методики составления, утверждения и предоставления финансовой отчетности. Авторами установлено, что отчетная информация – это основа для принятия управленческих решений как внутри предприятия, так и вне его. Выявлено, что особую роль в управлении предприятием занимает именно финансовая отчетность, поскольку ею могут пользоваться как внутренние, так и внешние пользователи. Исследована экономическая сущность категории «отчетность», которая при плановой экономике представляла собой систему обобщенных показателей учета и позволяла делать выводы о выполнении предприятием плана в целом. Доказано, что финансовая отчетность включает пять форм, а именно: баланс, отчет о финансовых результатах, отчет о движении денежных средств, отчет о собственном капитале и примечания к годовой финансовой отчетности. Представлена собственная классификация пользователей финансовой отчетности, требования к качеству отчетной информации и разработана последовательность формирования отчетной информации для пользователей. Доказано, что только с соблюдением требований к финансовой отчетности пользователи смогут получить всю необходимую им информацию о деятельности и финансовом состоянии предприятия. Сделан вывод, что на сегодняшний день финансовая отчетность для субъектов хозяйствования – это основное средство коммуникации и не последний элемент в информационном управлении.

Ключевые слова: финансовая отчетность, пользователи финансовой отчетности, принципы финансовой отчетности, формы финансовой отчетности, бухгалтерская отчетность, субъекты хозяйствования, управление.

Valery Ilyin, Ph.D., s. r.

(Senior researcher of forms of management National Centre «Institute of agrarian economy» NAANU)

Yaroslava Dikunova

(master of Accounting and Audit in the Agro-industrial Complex Management, Kiev National Economic University named after Vadym Hetman)

FINANCIAL STATEMENTS IN MANAGEMENT ECONOMICS ENTITIES

The paper studied and analyzed the content, structure and features of formation of indicators of financial reporting in the current economic conditions. Reveals the importance of financial accountability in the management entities. The methodological basis of the article was to establish a distinctive and common features in the investigated processes and methods of preparation, approval and submission of financial statements. The authors found that reporting information – is the basis for management decisions both inside the enterprise and beyond. Revealed that a special role in the administration now takes just financial statements because it can use both internal and external users. The economic essence of the category of «reporting» that the planned economy was the system of generalized indicators of accounting and allow to draw conclusions on the implementation of the plan now. Proved that the financial statements include the five forms, namely the balance sheet, income statement, cash flow statement, statement of changes in equity and notes to the financial statements. Courtesy own classification of users of financial statements, quality requirements and reporting information designed sequence of formation of accounting information for users. Proved that only compliance with financial reporting requirements, users can get all the information they need about the activities and financial position. It was concluded that to date financial statements for entities – the main means of communication is not the last element in information management.

Keywords: *financial statements, users of financial statements, the principles of financial reporting, forms of financial statements, accounting reporting, economic entities, management.*

Постановка проблеми. У процесі формування в Україні ринкового середовища неминуче зростає роль фінансового аналізу з метою обґрунтування фінансових рішень, пов'язаних з режимом ефективного функціонування суб'єктів господарювання, учасників ринку цінних паперів, зокрема емітентів, інвесторів, інвестиційних посередників, фондових бірж. Відповідно до мети суб'єкта аналізу його предметом є стан розвитку об'єкта дослідження та на основі встановлення властивих причинно-наслідкових зв'язків можливі варіанти управлінських рішень, що спрямовані на оптимізацію власної тактики і стратегії з метою отримання певного позитивного результату. При цьому загострюється потреба в достовірній інформації про сфери залучення коштів і надійність емітентів цінних паперів, потенційних позичальників, партнерів тощо з метою зниження невизначеності, послаблення впливу суб'єктивних факторів і підвищення якості управлінських та інвестиційних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складання звітності для України є складним і суперечливим питанням, особливо в умовах зближення з європейськими країнами та їхніми стандартами у цій сфері. Актуальність теми дослідження підтверджують останні публікації, зокрема таких вітчизняних авторів, як Ф.Ф. Бутинець [3], С.Ф. Голов [4], С.С. Герасименко [5], Н.М. Грабова [6], Л.М. Кіндрацька, В.В. Сопко, В.Г. Швець [12] та багатьох інших. Які зазначають, що звітність є системою узагальнюючих підсумкових показників, що характеризують підсумки фінансово-господарської діяльності підприємства та рівень і результати виконання плану за певний період часу. Проте за нинішніх умов господарювання таке визначення вже не вважається актуальним і потребує постійного вдосконалення, що і є предметом нашого подальшого дослідження.

Мета статті – дослідження процесів організації і складання фінансової звітності в управлінні суб'єктами господарювання. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання, як розкриття економічної сутності фінансової звітності та визначення основних вимог, принципів і якісних характеристики фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найважливішим джерелом інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства є фінансова звітність. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] під фінансовою звітністю розуміють бухгалтерську звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Усі підприємства незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, у тому числі й малі, зобов'язані вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність відповідно до законодавства України. Звітність є основним джерелом інформації про умови господарської діяльності підприємств, і тому повинна відповідати вимогам управління сучасного виробництва, а саме: державне регламентування звітності, обов'язковість подання звітності, доречність інформації, повнота звітності, своєчасність подання звітності, методологічна єдність розрахунку показників звітності; простота і ясність звітності; доступність і гласність звітності, раціональність звітності, економічність звітності, дієвість звітності [3, с. 162]

Розгляду поняття «фінансова звітність» має передувати виявлення сутності звітності. Дослідження економічної суті категорії «звітність» доцільно розпочати з вивчення основоположних наукових підходів щодо її визначення. За планової економіки звітність являла собою систему узагальнених показників обліку й дозволяла робити висновки щодо виконання підприємством плану. Звітність була тісно пов'язаною з планом. Тобто структура тогочасної звітності визначалася сукупністю показників виробничого плану і, в той же час, на базі звіту за попередній період формувався план результатів діяльності на наступний операційний цикл.

Підтвердженням даного підходу до розкриття сутності звітності є визначення вчених Н.М. Малюга [10], О.М. Коробко [9], Н.В. Гришко [7], які зазначають, що звітність є системою узагальнюючих підсумкових показників, що характеризують підсумки фінансово-господарської діяльності підприємства та рівень і результати виконання плану за певний період часу. Проте, за нинішніх умов господарювання таке визначення вже не вважається актуальним. На сьогодні більшість учених при визначенні економічної сутності звітності вказує, що звітність є системою показників, причому впорядкованою системою. Часто науковці наголошують на взаємопов'язаності даних, що містяться у звітності. Так, за словами П. Я. Хомина, В. В. Кожарського, Л. І. Кравченка [8, с. 362], звітність – це система показників, що охоплює і характеризує результати виробничо-фінансової діяльності за певний період. Учені В.М. Яценко та Н.М. Базалій під звітністю розуміють систему уза-

гальнюючих показників, які характеризують результати господарської діяльності підприємства за певний період часу та його фінансовий і майновий стан на певну дату. З огляду на вищевказане, можемо погодитись із думкою провідних вчених, що досліджували теорію бухгалтерського обліку, про те, що звітність є елементом методу обліку, тому що це один з прийомів розкриття закономірностей, що формують науку бухгалтерського обліку. Варто також відмітити, що тільки перебуваючи в безперервній взаємодії з іншими елементами обліку, звітність має змогу відображати стан і рух господарських засобів, джерел їх утворення, процесів та результатів господарювання підприємства. Фінансова звітність включає п'ять форм:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан), ф. № 1 (містить інформацію про зміну та рух статей, платоспроможність, очікувані надходження і зменшення економічних вигод);

- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), ф. № 2 (надає відомості щодо рівня прибутковості, структури доходів та витрат діяльності господарюючого суб'єкта);

- Звіт про рух грошових коштів, ф. № 3 (надає інформацію про рух грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності);

- Звіт про власний капітал, ф. № 4 (містить дані про формування і використання власного капіталу підприємства);

- Примітки до річної фінансової звітності, ф. № 5.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2] користувачами фінансової звітності є фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень. Основне питання, яке повинен з'ясувати бухгалтер щодо складання фінансової звітності – чиї інтереси необхідно в першу чергу врахувати, щоб коректно і повно скласти фінансову звітність. Проте кожний користувач потребує необхідної саме йому інформації.

Серед користувачів звітності слід виділити: внутрішніх і зовнішніх користувачів, що наведені на рис. 1.

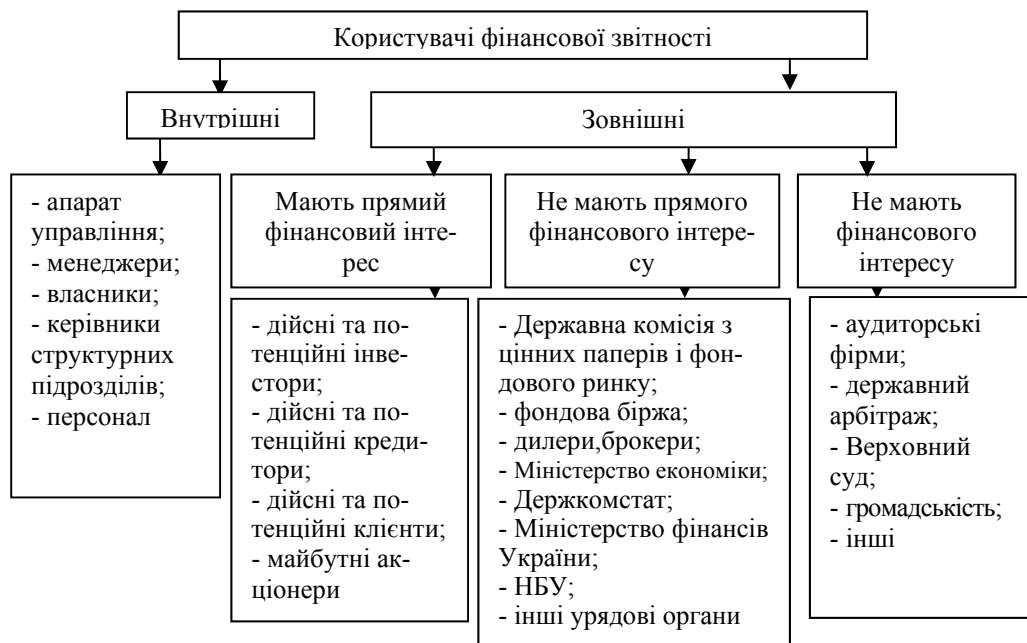

Рис. 1. Класифікація користувачів звітності [2]

Враховуючи потреби і вимоги користувачів, суб'єкти господарювання повинні складати і подавати фінансову звітність за такими якісними характеристиками та принципами підготовки (рис. 2).

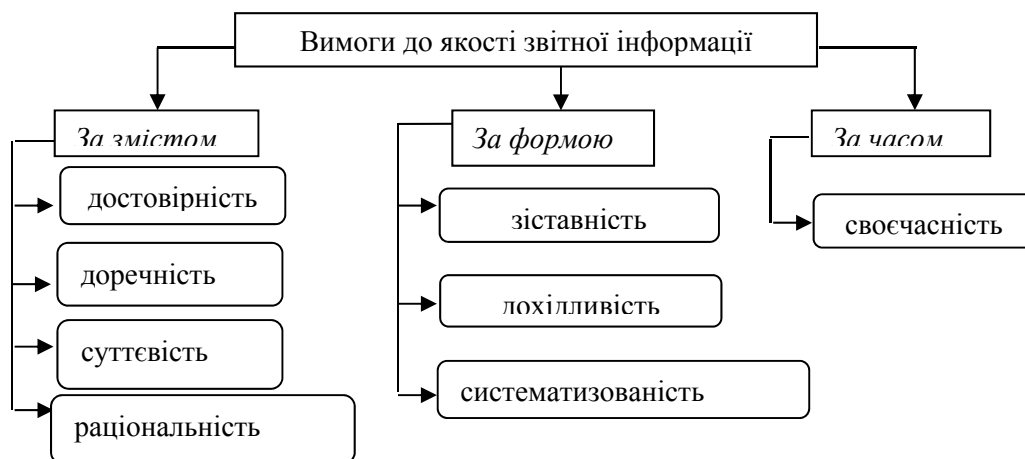

Рис. 2. Вимоги до якості звітної інформації [11]

1. Інформація, яка надається у фінансовій звітності, має бути дохідлива і зрозуміла користувачам за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації.

2. Фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені в минулому.

3. Фінансова звітність має бути достовірною. Інформація, наведена у фінансовій звітності, є достовірною, якщо вона не містить помилок і перекозень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності.

4. Фінансова звітність повинна надавати можливість користувачам порівнювати:
- фінансові звіти підприємства за різні періоди;
 - фінансові звіти різних підприємств.

5. Передумовою зіставності є наведення відповідної інформації попереднього періоду та розкриття інформації про облікову політику і її зміни.

Вимоги до якості звітної інформації пропонуємо класифікувати за трьома основними параметрами, а саме: за змістом, за формою та за часом (рис. 3). Це дасть змогу в подальшому виявити такі характерні ознаки, які мають бути обов'язково, на наш погляд, притаманні звітності, як достовірність, доречність, суттєвість, раціональність, зіставність, дохідливість, систематизованість і своєчасність її надання. Перераховані вимоги дозволять насамперед впливати на своєчасність підготовки фінансової звітності, що позитивно впливатиме на якість управління суб'єктами господарювання.

Тільки з дотриманням вищезазначених вимог до фінансової звітності користувачі зможуть отримати всю необхідну інформацію про діяльність і фінансовий стан підприємства. Внутрішнім користувачам вона необхідна для прийняття ефективних управлінських рішень з метою збільшення прибутків підприємства. Зовнішнім же користувачам інформація, подана у звітності, необхідна для оцінки ефективності діяльності підприємства, щоб зробити висновки про кредитоспроможність, інвестиційну привабливість тощо. Основне призначення фінансової звітності – надати внутрішнім і зовнішнім користувачам правдиву, достовірну інформацію про май-

новий та фінансовий стан підприємства, про фінансові результати та ефективність господарювання за звітний період.

З метою впорядкування складання звітності її класифікують за такими найбільш поширеними ознаками: змістом і джерелами формування, терміном подання, ступенем узагальнення, обсягом, періодичністю подання, охопленням видів діяльності, поширенням на галузі народного господарства, характером спрямування і використання, ступенем використання обчислювальної техніки. Взаємозв'язок системи бухгалтерського обліку з користувачами інформації наведено на рис. 3.

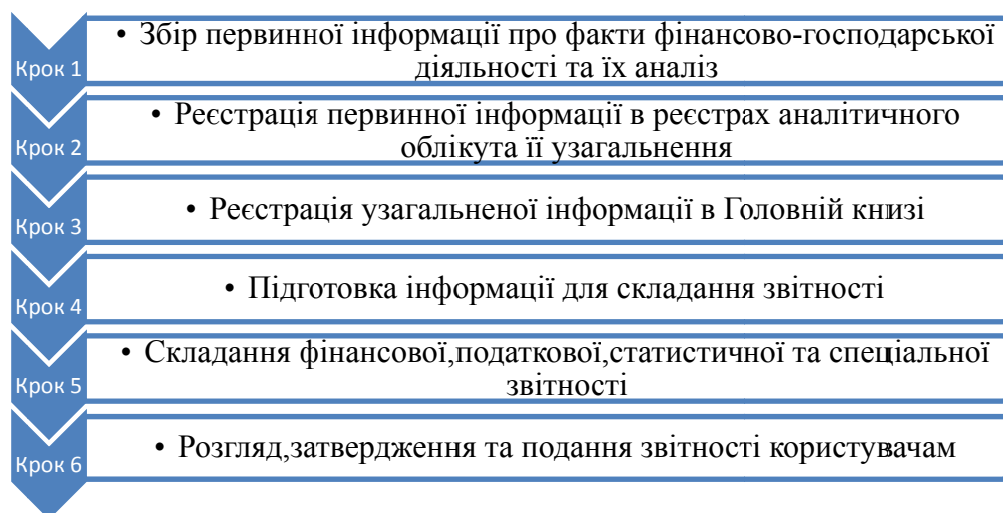

Рис. 3. Послідовність формування звітної інформації для користувачів [12]

Підприємство складає квартальну та річну фінансову звітність, яку подає користувачам відповідно до чинного законодавства. Фінансова звітність підприємства є відкритою, крім випадків, передбачених законодавством. Фінансова звітність підприємства містить: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки до звітів.

Висновки та пропозиції. Фінансова звітність у процесі прийняття управлінських рішень є одним з основних джерел розкриття економічної інформації, яка відображає стан і розвиток керованого об'єкта. Використовуючи дані звітності, виявляють причини невиконання виробничої програми, встановлюють невикористані резерви виробництва і намічають конкретні шляхи підвищення його ефективності, зміцнення фінансового стану підприємства.

Роль і значення фінансової звітності в інформаційному забезпеченні підприємства визначається ступенем запитуваності інформації, яка формується системою управління. В процесі досліджень, що супроводжували написання цієї статті, встановлено, що звітна інформація – це основа для прийняття управлінських рішень як у середині підприємства, так і поза ним. Особливу роль займає саме фінансова звітність, оскільки нею можуть користуватися як внутрішні, так і зовнішні користувачі.

Тільки з дотриманням вимог до фінансової звітності користувачі зможуть отримати всю необхідну інформацію про діяльність і фінансовий стан підприємства. Внутрішнім користувачам вона необхідна для прийняття ефективних управлінських рішень з метою збільшення прибутків підприємства. Зовнішнім же – інформація, подана у звітності, необхідна для оцінки ефективності діяльності підприємства, щоб зробити висновки про кредитоспроможність, інвестиційну привабливість

тощо. На сьогодні фінансова звітність для суб'єктів господарювання – основний засіб комунікації і не останній елемент в інформаційному управлінні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-ХІУ. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. НП(С)БО 1 – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів від 08.02.2014 р. № 48. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець та ін.; під заг. ред. і з передм. Ф.Ф. Бутинця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.
4. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: монографія / С.Ф. Голов. – К. : ЦУЛ, 2007. – 522 с.
5. Бухгалтерський облік: актуальні проблеми та рішення [Текст]: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. С.С. Герасименка, д.е.н., проф. А.О. Єпіфанова – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 162 с.
6. Теорія бухгалтерського обліку: [підручник] / Н.М. Грабова. – 6-те вид. – К.: А.С.К., 2005. – 266 с.
7. Гришко Н.В. Звітність підприємств: [навч. посібник] / Н.В.Гришко. – Алчевськ : ДонДТУ, 2006. – 201 с.
8. Бухгалтерський учет в торговле: [учеб. пособие] / В.В. Кожарский, З.В. Кудрявец, З.М. Пименова, С.И. Филипенко. – Мн.: Высш. шк., 1996. – 407 с.
9. Коробко О.М. Бухгалтерська фінансова звітність: методологія складання і практика використання: Дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / О.М. Коробко; Національний аграрний ун-т. – К., 2002. – 201 с.
10. Малуґа Н. М. Бухгалтерський облік в Україні : теорія й методологія, перспективи розвитку : [монографія] / Н.М. Малуґа – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 548 с.
11. Мервенецька В.Ф. Господарська звітність у системі управління підприємством / В.Ф. Мервенецька // Формування ринкової економіки : Наук. збірник КНЕУ. – 2009. – Вип. 22. – С. 583 – 593.
12. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / В.Г. Швець – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 535 с.

REFERENCES

1. Law of Ukraine «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine» dated 16.07.1999. №996-XIV. // [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. NP (S) 1 – The National (Standard) 1 «General Requirements for Financial Reporting», approved by order of the Ministry of Finance of 08.02.2014 p. № 48. // [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Accounting Financial Accounting: a textbook for students of specialty «Accounting and audit» of higher education institutions / F. Butynets etc. ; under Society. Ed. and a preface. FF Butyntsyia. – 8th ed., Ext. and revised. -ZHITOMIR: PE «Ruta», 2009. – 912 p.
4. Accounting in Ukraine: analysis and development prospects: Monograph / SF head. – K: TSUL, 2007. – 522 p.
5. Accounting: Problems and solutions [Text]: monograph / edited by Dr. Sc. Science professor. S. Gerasimenko, Ph.D., professor. A. Yepifanova – Sumy: SHEE «UABS NBU», 2010. – 162 p.
6. Accounting Theory [textbook] / N.M. Hrabova. – 6th ed. – K. : ASK, 2005. – 266 p.
7. Grishko N. V. Statements [teach. user] / N.V. Hryshko. – Alchevsk, Donetsk State Technical University, 2006. – 201 p.
8. Accounting Accounting in trade [Textbook. posobyie] / V.V. Kozharsky, Z.V. Kudryavets, S.N. Pimenov, S. I. Filipenko. – Mn. : High society. HQ., 1996. – 407 p.
9. Korobko A. Accounting Financial Reporting: methodology and practice of drafting: Dis. / candidate. Econ. Sciences: 08.06.04 / box A. M. ; National Agrarian University. – K., 2002. – 201 p.
10. Malyuga N.M. Accounting in Ukraine: theory and methodology, prospects: [monograph] / N.M. Malyuga – Zhytomyr: ZSTU, 2005. – 548 p.
11. Mervenetska V.F. Economic reports in enterprise management system / V.F. Mervenetska // Formation of market economy: Science. KNEU collection. – 2009 – Vol. 22 – S. 583 – 593.
12. Accounting Theory: Textbook / V.G. Sweden – 3rd ed., Revised. and add. – K: Knowledge, 2008. – 535 s.